

Всероссийской юбилейной научно-практической конференции. - СПб: РГПУ им. А.И. Герцена. – 2008. - С. 67-70.

11. Шадріков В.Д. Пізнавальні процеси і здібності в навчанні. - М., Просвітництво, 1990.

АННІТАЦІЯ

ОСОБЕННОСТИ ПАМЯТИ И СПОСОБНОСТЕЙ В ЮНОШЕСКОМ ВОЗРАСТЕ

Статья посвящена исследованию проблем памяти и способностей, и особенностей их проявления в юношеском возрасте. В статье проанализированы взгляды психологов на эту проблематику. Охарактеризованы виды и психологические особенности памяти и способностей. Представлены результаты эмпирического исследования специальных способностей юношей и их взаимосвязи с различными видами памяти.

Ключевые слова: *память, виды памяти, способности, виды способностей, индивидуальные особенности памяти и способностей, юношеский возраст.*

SUMMARY

INDIVIDUAL FEATURES AND MEMORY ABILITIES YOUNG

To research problems and memory abilities, and characteristics of their manifestation in adolescence. The article analyzes the views of psychologists on this issue. The characteristic species and psychological characteristics and memory abilities. Deals with the results of empirical research of special abilities of young men and their relationship with different types of memory.

Key words: *memory, memories, skills, abilities types, individual features and memory abilities, adolescence.*

УДК 159.923.2

МОТИВАЦІЙНІ ЧИННИКИ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

БАРЧІЙ М. С., ГРИЦОВЛЯК О. В.

Мукачівський державний університет

В статті проаналізовано проблему мотивації, її роль і місце у структурі особистості та у процесі професійного становлення майбутніх педагогів. Охарактеризовано види мотивації педагогічної діяльності. Розкрито мотиваційні чинники професійного становлення майбутнього вчителя. Висвітлено психолого-педагогічні умови формування мотиваційної сфери майбутніх вчителів початкової школи.

Ключові слова : *мотив, мотивація, професійне становлення, формування мотивації, мотиваційна сфера, педагог.*

Необхідність дослідження даної теми обумовлена тим, що у сфері освіти відбувається перехід на нові інформаційні технології, поширюються інноваційні процеси, розширюється мережа альтернативних навчальних закладів. Усе це потребує більш глибокої теоретичної і практичної підготовки майбутнього вчителя, підвищення його загальної і професійної культури, як носія моральних і професійних цінностей в суспільстві. Зростають вимоги до рівня кваліфікації і соціальної відповідальності вчителів. Разом з тим, виникає потреба у вивченні особливостей мотиваційної сфери педагога та чинників підвищення її ефективності з позицій потреб сучасної науки і педагогічної практики.

Об'єкти та методи дослідження

Вивчення проблеми мотивації та мотиваційних чинників професійного становлення вчителів, у психологічній літературі представлено широким колом дослідників, як вітчизняних так і зарубіжних, зокрема : Божович Л.І, Воробйова Т.Ю,

Леонтьєв О.М, Є. П. Ільїн, В. А. Семиченко, А. К. Маркова, Л. М. Мітіна, І. О. Зимня, Н. В. Кузьміна, О. І. Щербаков, Л. А. Верещагіна, С. І. Подмазін. У роботах даних вчених було доведено, що мотиви професійного становлення вчителя – це його спрямованість на різні сторони педагогічної діяльності. Мотивація, як рушійна сила поведінки людини посідає основне місце у структурі особистості та діяльності. Найважливішим атрибутом успішного професійного функціонування і розвитку педагога є розвинена професійна мотивація. Для актуалізації та реалізації вищих потенцій особистості педагога необхідні як внутрішні, так і зовнішні мотиваційні спонукання, проте більшу стимулюючу силу має внутрішня потреба особистості в самореалізації.

Об'єктом нашого дослідження виступає : мотиваційна сфера особистості студента вищого педагогічного навчального закладу.

Предмет дослідження: особливості формування професійних мотивів студентів педагогічної спеціальності .

Дослідження ґрунтується на структурно-логічному аналізі та узагальненні науково-теоретичних та методичних джерел, присвячених вирішенню визначеної проблеми.

Постановка задачі.

Проблема мотивації у професійній підготовці педагогів вивчалась багатьма дослідниками. У сучасних наукових доробках означена проблема є предметом розгляду щодо підготовки фахівців різних галузей. Окремі питання формування позитивної мотивації до професійної педагогічної діяльності фахівців висвітлено в працях українських педагогів. Загальні проблеми мотивації досліджуються в межах різних парадигмальних підходів психології, зокрема, у руслі цього дослідження значний інтерес становлять наукові розвідки щодо сутності мотиваційних компонентів професійної компетентності педагогів (Г. Беленька) [1], висвітлення мотиваційних чинників професійного становлення вчителя (О. Дубасенюк) [2], особливостей змістово- технологічного забезпечення формування позитивної професійно-педагогічної мотивації в студентів напряму підготовки «Початкова освіта» (Г. Іванюк) [3], з'ясування психологічних чинників формування позитивної мотивації професійного становлення студентів-першокурсників (Т. Іщук) [4]; особливостей розвитку професійної мотивації у студентів педагогічного ВНЗ (О. Реутська) [5] . Також, у працях цих авторів розкрито види і генезу мотивів, функції мотивів у детермінації життєдіяльності людини, особливості структури мотиваційної сфери особистості, мотиваційні основи професійної діяльності. Як засвідчує огляд наукових джерел, окреслена проблема розглядається з різних сторін.

Мета дослідження – проаналізувати мотиваційні чинники професійного становлення майбутніх педагогів.

Результати та їх обговорення.

На основі аналізу сучасної наукової літератури нами було встановлено, що існують розбіжності щодо формулювання сутності категорії „мотивація”. Більшість вчених трактують поняття «мотивація» як сукупність причин, що зумовлюють поведінку і вчинки людини. Позитивна мотивація - система цінностей, які особистість чітко усвідомлює і переводить в особистісні переконання, установки та зміст майбутньої професійної діяльності. За наявності позитивно спрямованої мотивації професійно-педагогічна діяльність набуває чіткого особистісного змісту, що сприяє перетворенню із зовнішньо сформульованих цілей у внутрішні особистісні потреби.

Одним з найважливіших компонентів педагогічної діяльності є мотиваційний компонент: мотивація навчальної й професійної діяльності, мотивація успіху й страх невдачі, фактори привабливості професії для студентів, що навчаються в

педагогічному вузі. Правильне виявлення професійних мотивів, інтересів і схильностей є важливим прогностичним фактором задоволеності професією в майбутньому. Відношення до майбутньої професії, мотиви її вибору є надзвичайно важливими факторами, що зумовлюють успішність професійного навчання майбутніх педагогів.[2].

В. Сластьонін, пояснюючи природу взаємодії мети й мотивів педагогічної діяльності, доводить, що класифікація мотивів на домінуючі та ситуативні, внутрішні та зовнішні дозволяє помітити, що коли для майбутніх педагогів їхня навчальна діяльність здійснюється з бажанням і відповідальністю, тоді мета діяльності й мотив збігаються. На думку автора, мотиваційна сфера є логічним центром та основою особистості педагога, визначає його професійно-педагогічну і пізнавальну спрямованість [2]. Зміст, глибина, стійкість професійно-педагогічної спрямованості утворюють фундамент особистості педагога. Її основою є потреби, інтереси, нахили, визначальні мотиви діяльності в професійній сфері.

Мотиваційна сфера діяльності педагога може бути проінтерпретована в термінах її центрації, по А.Б. Орлову. Центрація розуміється в гуманістичній психології, як «особливим чином побудована проста взаємодія вчителя та учнів, заснована на емпатії, безоцінному прийнятті іншої людини і конгруентності переживань і поведінки. Центрація трактується одночасно і як результат особистісного росту вчителя та учнів, розвитку їх спілкування, творчості, суб'єктивного (особистісного) зростання в цілому»[6]. Згідно А.Б. Орлову, особистісна центрація вчителя є «інтегральною і системо утворюючою» характеристикою діяльності педагога. При цьому слід пам'ятати, що саме характер центрації вчителя визначає все різноманіття цієї діяльності: стиль, ставлення, соціальну перцепцію. А.Б. Орлов описує сім основних центрацій, кожна з яких може домінувати як у педагогічній діяльності в цілому, так і в окремих, конкретних педагогічних ситуаціях :

- Егоїстична (центрація на інтересах свого «Я»);
- Бюрократична (центрація на інтересах адміністрації, керівників);
- Конфліктна (центрація на інтересах колег);
- Авторитетна (центрація на інтересах, запитах батьків учнів);
- Пізнавальна (центрація на вимогах засобів навчання та виховання);
- Альтруїстична (центрація на інтересах (потребах) учнів);
- Гуманістична (центрація вчителя на інтересах (проявах) своєї сутності та сутності інших людей (адміністратора, колег, батьків, учнів)) [6].

В гуманістичній психології найбільш розроблена гуманістична центрація. Вона ніби протистоїть першим шести центраціям, відбиваючим реальність традиційного навчання. Зміна спрямованості цих центрацій або «децентрація» учителя являє собою одне з психокорекційних завдань сучасної освіти в цілому та шкільної освіти зокрема. Педагогічна діяльність характеризується предметним змістом, зовнішньою структурою, в якій особлива роль відводиться мотивації, що співвідноситься з різними центраціями педагога і мотивом домінування.

А. К. Байметов, вивчаючи мотиви педагогічної діяльності, усю їх різноманітність об'єднав у три групи:

- мотиви обов'язку;
 - мотиви зацікавленості і захопленості предметом, що викладається;
 - мотиви захопленості спілкуванням із учнями – так звана “любов до молоді”.
- За характером домінування цих мотивів виділяються чотири групи викладачів:
- 1) з переважанням мотивів обов'язку;
 - 2) з домінуванням інтересу до дисципліни, що викладається;
 - 3) з домінуванням потреби спілкування в контексті навчального процесу;

4) без провідного мотиву.

З означених груп, перша є найбільш численною, а остання навпаки – має найменше представників. Тут варто зазначити, що вимоги різносторонньо вмотивованого викладача до тих, хто навчається, гармонійні та не надмірні, в той час як домінування почуття обов'язку спонукає до авторитарності.

Можна припускати, що домінування тієї або іншої мотивації або відсутність такої обумовлена схильністю викладачів до того або іншого стилю керівництва. Так, А. К. Байметов відзначає, що домінування мотиву обов'язку властиво вчителям, схильним до авторитаризму, домінування мотиву спілкування – учителям-лібералам, а відсутність домінування того або іншого мотиву – учителям, схильним до демократичного стилю керівництва [6].

Л. Н. Захарова, уточнюючи види професійних мотивів викладача, із великої області факторів називає наступні: матеріальні стимули; спонукання, пов'язані із самоствердженням; професійні мотиви; мотиви особистісної самореалізації. Конкретизуючи, можна зазначити, що до зовнішніх стимулів, пов'язаних із матеріальною винагородою, входить також підвищення розряду, послаблення вимог та контролю; мотиви зовнішнього самоствердження, тобто самоствердження через позитивну оцінку оточуючих – іншою мовою, мотив престижу; професійний мотив в найзагальнішому вигляді виступає, як бажання навчати та виховувати; мотив особистісної самореалізації полягає в сприйнятті педагогічної діяльності, як можливості реалізувати себе як особистість та професіонал [6].

Результати нашого емпіричного дослідження мотиваційної сфери студентів 2 та 4 курсів напряму «Початкова освіта» засвідчили, що для студентів обох груп у процесі професійного становлення основними мотивами є: спілкування, творча активність, соціальна корисність та загальна активність. Для студентів обох груп характерними є внутрішні мотиви у процесі професійного становлення, що свідчить про адекватний вибір студентами даної професії.

Необхідно відзначити, що хоч проблема мотивації майбутніх педагогів досліджена досить повно, на сьогодні невирішеними залишаються актуальні питання, зокрема особливості формування мотивації студентів до надання педагогічної підтримки дітям. Успішне професійне становлення студентів педагогічного навчального закладу неможливе без цілеспрямованого формування в них мотивації, що відбувається на основі розвитку двох груп мотивів (результативних і пізнавальних). У першій групі мотивів пізнавальний інтерес виступає як засіб досягнення мети, а в другій групі він сам виступає метою і в такому разі сприяє виникненню внутрішніх пізнавальних мотивів професійної діяльності в результаті взаємодії студентів між собою та викладачем. У другій групі мотивів студентів цікавить і процес, і зміст нового, тобто того, що пізнається, а в першій – тільки той прагматичний результат, який можна отримати внаслідок пізнавальних зусиль. Отже, мотивація досягнення має бути підпорядкована пізнавальній мотивації, а не навпаки, оскільки це стримує професійний розвиток особистості фахівця. Іншими словами, акцент треба робити не на тому, як студенти діють, а на тому, що спонукає їх до дії, заради чого вони здійснюють свої вчинки.

Процес формування мотиваційного компонента є найбільш тривалим, оскільки в особистісній сфері зміни відбуваються повільніше, ніж у сфері пізнання. Зупинимось на аналізі деяких форм занять і методів, які можуть використовуватися у процесі формування мотивації майбутніх педагогів до підтримки дитини. Серед факторів, що складають специфіку цього процесу, можна виділити спрямованість свідомості на себе як на суб'єкта педагогічної діяльності; організацію самопізнання професійно-особистісних якостей; використання спільних форм діяльності; широке залучення

студентів у різні види професійних відносин. Сприятливі умови для становлення мотиваційної сфери створюються на лекціях з профільних дисциплін. Знання дозволяють створити теоретичну основу формування професійних мотивів, розуміння значущості та самоцінності дитини, становлення педагогічної самосвідомості.

Інноваційний потенціал освітніх закладів залежить не тільки від методичної готовності педагогів, а, в першу чергу, від характеру мотивації їх діяльності: переваги внутрішніх мотивів над зовнішніми, поглиблення мотивів неперервного фахового вдосконалення, особистісного саморозвитку, стимулювання ініціативності і творчості.

Висновки. Мотивація – це процес стимулювання педагогів до здійснення ефективної професійної діяльності, яка спрямована на досягнення цілей.

Проблема мотивації і мотивів поведінки та діяльності – одна із основних у психології. Мотивація – одне з базових понять, що використовується для пояснення рушійних сил поведінки, діяльності людини. Мотивація педагогічної діяльності належить до числа професійно значущих особистісних характеристик. Вона є, як показником, так і критерієм успішності і якості професійного становлення майбутнього фахівця. Основними психологічними чинниками, що впливають на формування мотивації професійної діяльності у майбутніх вчителів, можна зарахувати спрямованість особистості, професійне самовизначення, мотиви вибору професії, вплив соціуму на становлення соціально зрілої особистості.

Мотиви є, як відомо, причиною зацікавленого відношення до навчання як основи професійної діяльності. Можна стверджувати, що активним у професійному навчанні буде той студент, що усвідомлює потребу в знаннях, необхідних у майбутній професійній діяльності, а свою професію усвідомлює, у свою чергу, як єдине або основне джерело задоволення своїх матеріальних і духовних потреб. Проведене дослідження мотиваційних чинників професійного становлення педагога не вичерпує усієї глибини поставленої проблеми. Подальшого вивчення вимагають механізми розвитку мотивації професійного навчання, власне активні засоби формування усвідомленої професійної мотивації. Продовження дослідження в майбутньому ми вбачаємо у розробці відповідної розвивальної програми на етапі професійної підготовки у вищому навчальному закладі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дубасенюк О. А. Дослідження мотиваційних чинників професійного становлення вчителя / О. А. Дубасенюк // Психологічні та педагогічні проблеми педагогічної дії : зб.наук.праць у 2-х ч. – Ч. 2 / за наук. ред. Л.О. Хомич, О.М Ігнатович. –Харків : НТУ "ХПІ", 2012.– С. 207-218.
2. Дубасенюк О. А., Гніда Г. П. Мотиви вибору педагогічної професії / О. А. Дубасенюк , Г. П. Гніда //Педагогіка: респ. наук.- метод. зб. – К.: Рад. школа, 1984. – Вип. 23. – С. 3-9.
3. Іванюк Г. Особистісно-зорієнтована модель підготовки майбутніх педагогів дошкільної освіти / Г. Іванюк // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»: Науково- теоретичний збірник. – Переяслав-Хмельницький, 2008. – Вип. 14. – 354 с.
4. Кузьміна Н.В., Реан А.А. Профессионализм педагогической деятельности: Метод. пособие. – Санкт-Петербург – Рыбинск, 1993.– 54 с.
5. Реутська О. Особливості розвитку професійної мотивації у студентів педагогічного ВНЗ / О. Реутська // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VKhnpu_psykhol/2011_38/19.html
6. Туріщева Л.В. Работа школьного психолога з педагогічним колективом / Л.В. Туріщева . – Х.: Вид група «Основа», 2009. – 112с.

АННОТАЦІЯ

**МОТИВАЦИОННЫЕ ФАКТОРЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО СТАНОВЛЕНИЯ БУДУЩЕГО
УЧИТЕЛЯ**

В статье проанализирована проблема мотивации, ее роль и место в структуре личности и в процессе профессионального становления будущих педагогов. Охарактеризованы виды мотивации педагогической деятельности. Раскрыты мотивационные факторы профессионального становления будущего учителя. Освещены психолого-педагогические условия формирования мотивационной сферы будущих учителей начальной школы.

Ключевые слова: *мотив, мотивация, профессиональное становление, формирование мотивации, мотивационная сфера, педагог.*

SUMMARY

MOTIVATIONAL FACTORS OF PROFESSIONAL FORMATION OF A FUTURE TEACHER

It has been analyzed the problem of motivation, its role and place in the structure of personality and in the professional development of future pedagogues in this article. It has been characterized the motivations of teaching. It has been disclosed the motivational factors of professional formation of a future teacher. It also has been thrown light upon the psycho-pedagogical conditions of forming the motivational area of future primary school teachers.

Key words: *motive, motivation, professional formation, forming of motivation, motivational area, pedagogue.*

УДК 159.924.7

**ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ПРОЦЕС СОЦІАЛІЗАЦІЇ
ОСОБИСТОСТІ**

ЯМЧУК Т.Ю., БЛИЩАК Є.В.

Мукачівський державний університет

В статті розглядаються особливості впливу засобів масової інформації на процес соціалізації особистості. Висвітлюються погляди вчених з проблематики впливу засобів масової інформації на особистість, та наводиться констатувальне дослідження особливостей впливу мас-медіа на особистість.

Ключові слова: *соціалізація особистості, засоби масової інформації, телебачення, вплив.*

Об'єктивною закономірністю розвитку інформаційного суспільства, головним багатством якого є інформація, стала інтенсифікація інформаційних процесів. Ці процеси за допомогою засобів масової інформації (ЗМІ) можуть впливати як позитивно (пропаганда й поширення в житті суспільства високих культурних цінностей, виховання людей на зразках світової культури, що сприяють всесторонньому розвитку людини), так і негативно, призводячи до інформаційних перевантажень, що, у свою чергу, послаблює здатність мислити, міркувати. Особливе занепокоєння викликає факт спрямованого впливу сучасних ЗМІ на молоде покоління. І те, що цей вплив сьогодні багато в чому негативний, уже не заперечує ніхто. Це підтверджується, в цілому ситуацією в суспільстві. Хвиля насильства, що поглинула соціум, зростання немотивованої агресії, руйнування традиційних загальнолюдських цінностей, відсутність у молоді моральних орієнтирів, духовних лідерів, зниження порогу чутливості — усе це, зокрема, зумовлено сучасним станом засобів масової комунікації (ЗМК). Ця тема актуальна особливо сьогодні, коли йдеться про відсутність контролю над ринком ЗМІ, нерегульоване надання інформації різній аудиторії, що в результаті згубно позначається на формуванні морально-етичних цінностей підростаючого покоління.